

Польовий Микола

Доктор політичних наук, професор
факультету соціальних та економічних наук.

Університет Коменського у Братиславі

ORCID: 0000-0001-7283-3528

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МЕДІА ДИСКУРСУ ТА СУСПІЛЬНОГО ДИСКУРСУ ЩОДО ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Мета повідомлення* – проаналізувати процес зміни дискурсу в українському суспільстві та медіа щодо бажаного завершення російсько-української війни в період між лютим 2022 та березнем 2025.

Російсько-українська війна, яка набула відкритої форми з початком повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року, стала ключовим каталізатором трансформації дискурсу в українському суспільстві. Вона не лише змінила політичний, соціальний та культурний ландшафт країни, але й вплинула на сприйняття українцями бажаного завершення війни. На початку війни домінуючим фреймом у медіа та суспільному дискурсі було формулювання «перемога України». Однак із часом спостерігається поступовий перехід до іншого фрейму — «справедливий мир». Це повідомлення має на меті проаналізувати процес цієї трансформації, визначити часові рамки змін, описати проміжні стадії та з'ясувати роль медіа та суспільного дискурсу (відображеного в соціальних мережах) у формуванні нових наративів.

1. Зміна дискурсу: від «перемоги» до «справедливого миру»

На момент початку відкритого вторгнення українське суспільство демонструвало єдність у прагненні до перемоги над агресором. Цей наратив активно підтримувався медіа, політичними лідерами та волонтерськими організаціями. Фрейм «перемога України» базувався на ідеях захисту суверенітету, територіальної цілісності та відновлення справедливості. У медіа простежувалися чітко виражені елементи героїзації української армії та цивільного населення, а також акцент на моральну перевагу України над агресором.

Проте із зростанням тривалості війни та її людських та економічних втрат почав формуватися новий дискурс — «справедливий мир». Цей фрейм передбачає не просто перемогу, а досягнення таких умов миру, які враховують інтереси всіх сторін, забезпечують довгострокову безпеку та відновлення територіальної цілісності України. Ця зміна відображає зростаючу потребу суспільства в завершенні війни, який має враховувати реальні політичні, економічні та гуманітарні обмеження.

2. Початок змін у дискурсі щодо завершення війни

Аналіз текстів у медіа та соціальних мережах показує, що перехід від фрейму «перемога» до фрейму «справедливий мир» відбувався поступово. Перший виразний сигнал про зміну акцентів можна помітити наприкінці 2022 року, коли в медіа та соціальних мережах почали з'являтися дискусії про можливі сценарії завершення війни. Ці дискусії були пов'язані зі зростанням «втоми від війни» та погіршенням економічної ситуації в країні. Наразі за межі цього повідомлення виходить питання того, наскільки «втома від війни» в медіа мала власне коріння та наскільки вона цей концепт був інспірований російськими інформаційно-психологічними операціями.

Наступний крок у трансформації дискурсу відбувся в середині-другій половині 2023 року, коли тема «справедливого миру» стала дедалі більше з'являтися в офіційних заявах українського керівництва та аналітичних матеріалах. Цей процес збігся в часі із невдалим українським контрнаступом літа 2023 року.

3. Проміжні стадії між фреймами

Між фреймами «перемога» та «справедливий мир» існували проміжні стадії, що відображали поступову адаптацію суспільства до реальних можливостей України у війни проти набагато більшої держави. Перша стадія (березень–грудень 2022) характеризувалася домінуванням ідеї тотальної перемоги, проте з появою натяків на те, що воєнний успіх може бути частковим або затяжним. Друга стадія (січень–серпень 2023) була періодом активного пошуку компромісів: суспільство та медіа почали обговорювати можливі умови миру, не відкидаючи ідею перемоги, але акцентуючи увагу на практичних аспектах. Третя стадія (вересень 2023–березень 2025) стала періодом закріплення фрейму «справедливий мир», який став основним наративом у медіа та суспільних обговореннях.

4. Роль медіа та суспільного дискурсу у формуванні змін

Аналіз контенту провідних українських медіа та соціальних мереж (коментарі в двох десятках великих груп в Телеграм) показує, що найчастіше саме медіа

виступали провідниками змін дискурсу, оскільки вони швидко реагували на політичні сигнали та міжнародні ініціативи. Наприклад, поява статей про «справедливий мир» у великій кількості українських видань у серпні 2023 року збіглася з офіційними заявами українського керівництва про готовність до досягнення миру. Водночас суспільний дискурс, відображений у соціальних мережах, відігравав важливу роль у розповсюдженні ідеї миру через коментування та обговорення різних можливих варіантів такого миру. Саме через платформи, подібні до Twitter, Facebook та Telegram, українці почали обговорювати можливі сценарії миру, висловлюючи свої побоювання та очікування. Такі обговорення, в свою чергу, створювали певне підґрунтя для медіа, які почали прислухатися до громадської думки та адаптувати свої наративи. Таким чином, медіа, будучи інституціоналізованим каналом комунікації, часто задавали тон обговоренням, формулюючи питання та пропонуючи можливі відповіді. Проте суспільний дискурс, представлений в соціальних мережах, став важливим механізмом зворотного зв'язку, який впливав на медіа-наративи. Особливо важливою була роль інфлюенсерів та громадських діячів, які використовували свої платформи для популяризації ідей «справедливого миру». Їхні дописи та виступи часто ставали поштовхом для ширших обговорень у медіа.

Отже, аналіз особливостей взаємозв'язку медіа дискурсу та суспільного дискурсу щодо війни в сучасній Україні демонструє складний та багатшаровий процес трансформації наративів. Перехід від фрейму «перемога України» до фрейму «справедливий мир» відбувався поступово, з виразними проміжними стадіями. Цей процес був обумовлений як внутрішніми факторами (втома від війни, економічні проблеми), так і зовнішніми (міжнародні ініціативи, політичні сигнали). Медіа та соціальні мережі відіграли взаємодоповнюючі ролі у формуванні нових наративів. Медіа часто задавали тон обговоренням, а суспільний дискурс ставав джерелом зворотного зв'язку, який впливав на медіа-стратегії.

**(Повідомлення було підготовлено за фінансової підтримки European Union NextGenerationEU – grant 09I03 03-V01-00149 та Slovak Research and Development Support Agency – проєкт APVV-23-0560)*